

Koolkerkse Steenweg, Brugge: Resultaten archeologische prospectie zonder ingreep in de bodem (bureauonderzoek)

Opdrachtgever: Stad Brugge
Dijver 12, 8000 Brugge

Uitvoerder: AardeWerk (Raakvlak Archeologisch Onderzoek)
Komvest 45
8000 Brugge
T +32 [0]50 44 50 41
E dieter.verwerft@brugge

© AardeWerk (Raakvlak Archeologisch Onderzoek), juni 2017

Niets uit deze uitgave mag vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie of welke wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van AardeWerk (Raakvlak Archeologisch Onderzoek).

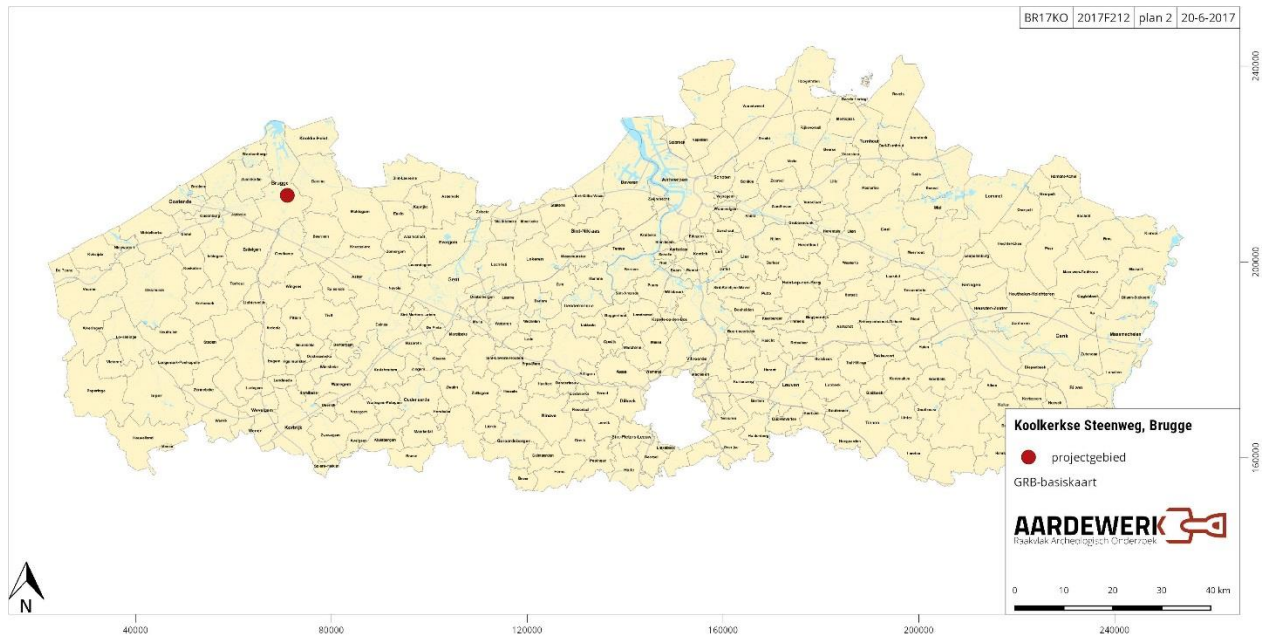
Inhoud

Deel 1: Bureauonderzoek

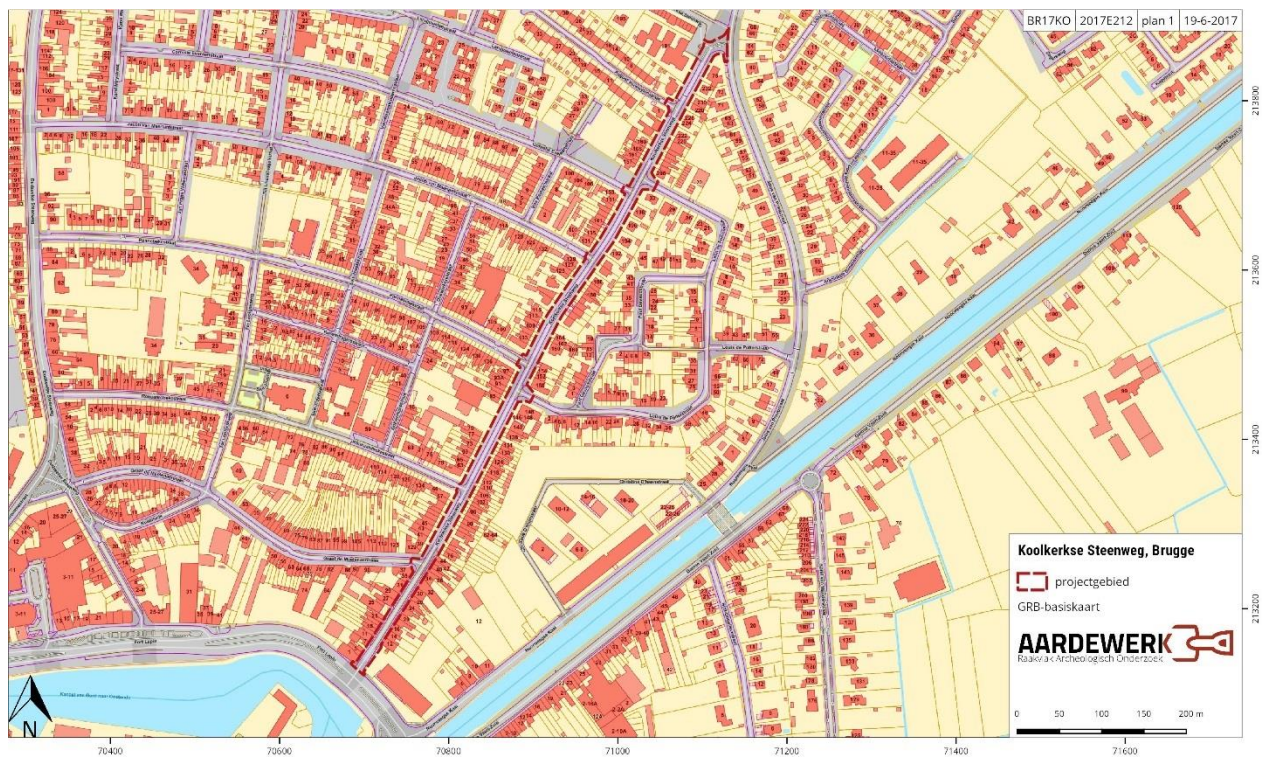
1	Administratieve gegevens	5
2	Inleiding	6
3	Onderzoeksopdracht	7
3.1	Vraagstelling	7
3.2	Werkwijze	7
4	Assessmentrapport	8
4.1	Bodemkundige situering.....	8
4.2	Historische situering van de streek	9
4.3	Archeologische voorkennis.....	13
5	Besluit.....	14

Deel 2: Algemeen besluit

6	Synthese.....	14
7	Afweging noodzaak verder onderzoek	14
7.1	Samenvatting gericht op een gespecialiseerd publiek	15
7.2	Samenvatting gericht op een niet-gespecialiseerd publiek	15
8	Bibliografie.....	16
9	Bijlagen.....	17

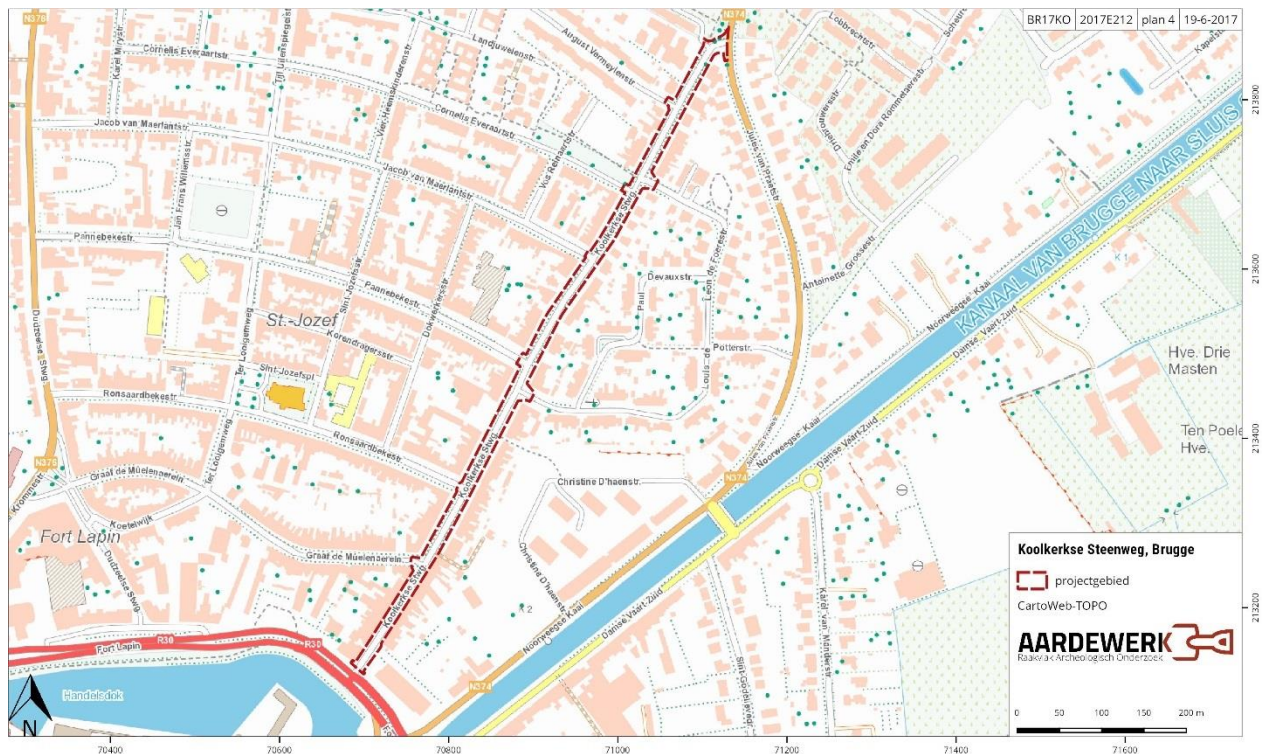
Figuur 1: Situering van het projectgebied (AGIV)

Figuur 2: Het projectgebied op het Grootchalig Referentiebestand (AGIV)

Figuur 3: Het projectgebied op de orthofoto uit 2016 (AGIV)

Figuur 4: Het onderzoeksgebied op de topografische kaart: 1/10 000 (AGIV)

Deel 1: Bureauonderzoek

1 Administratieve gegevens

Koolkerkse Steenweg, Brugge

Projectcode bureauonderzoek:	2017F212
Naam aanvrager:	Dieter Verwerft
Erkennings nummer:	OE/ERK/Archeoloog/2016/00103
Naam site:	Koolkerkse Steenweg, Brugge BR17KO

Opdrachtgever: Stad Brugge, Dijver 12, 8000 Brugge

Uitvoerder: AardeWerk, Raakvlak Archeologisch Onderzoek

Auteurs: Dieter Verwerft, Frederik Roelens en Jari Hinsch Mikkelsen

Bewaring en beheer van de geregistreerde data, vondsten en stalen: Onroerend Erfgoeddepot De Pakhuizen (Raakvlak),
Kornvest 45, 8000 Brugge

Locatie/vindplaats: Koolkerkse S, 8000 Brugge

Bounding box: 70686.0 m – 213136.4 m; 70700.0 m – 213121.6 m; 71130.5 m – 213845.6 m; 71130.9 m – 213888.6 m

Naam site: Koolkerkse steenweg, Brugge; afkorting: BR17KO

Kadaster: geen perceelsnummers

Relevante termen thesauri Onroerend Erfgoed: bureauonderzoek

Periode: juni 2017

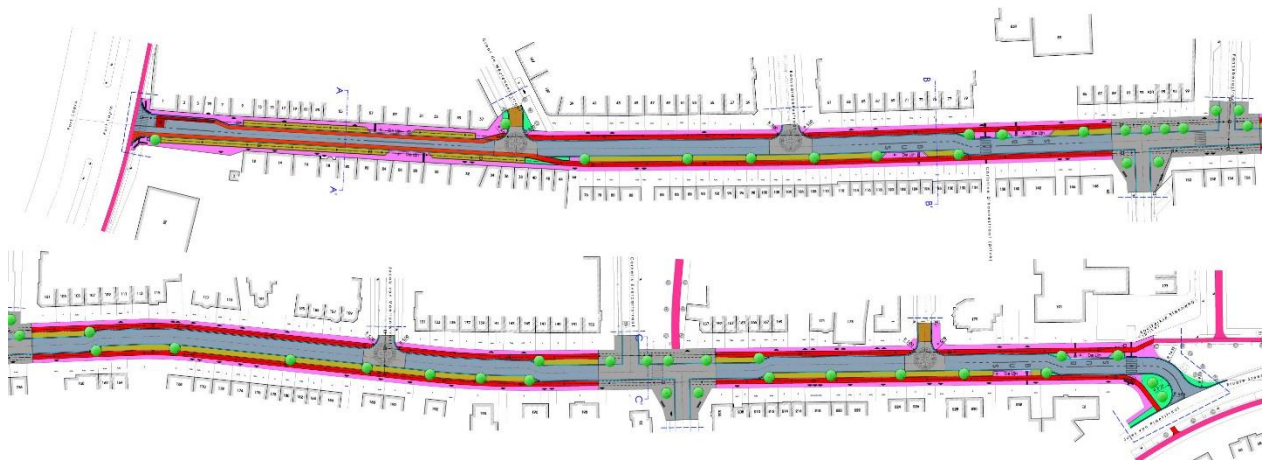
Archeologische verwachting: geen archeologische verwachting

Aanleiding van het onderzoek: heraanleg steenweg

2 Inleiding

Stad Brugge plant de heraanleg van de fietspaden, wegaansluitingen, riolering en rijweg van de Koolkerkse Steenweg in Brugge. De oppervlakte van de geplande werken 1,429 ha. Om de mogelijke aantasting van het bodemarchief op deze terreinen in te schatten werkt Stad Brugge samen met AardeWerk, Raakvlak Archeologisch Onderzoek. Doel van de opdracht is het waarderen van het terrein aan de hand van een bureauonderzoek. Dit onderzoek resulteert in een archeologienota. Op basis van de verstoringsgeschiedenis en de bescheiden bodemingreep wordt een nota met beperkte samenstelling geschreven.

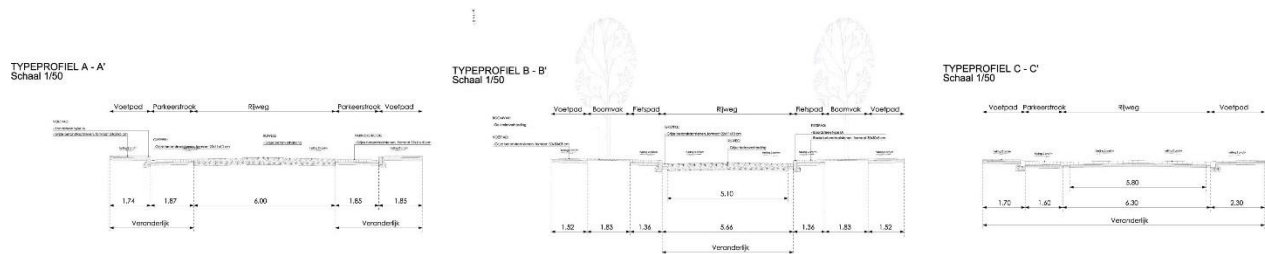
GRONDPLAN
Schaal 1/500

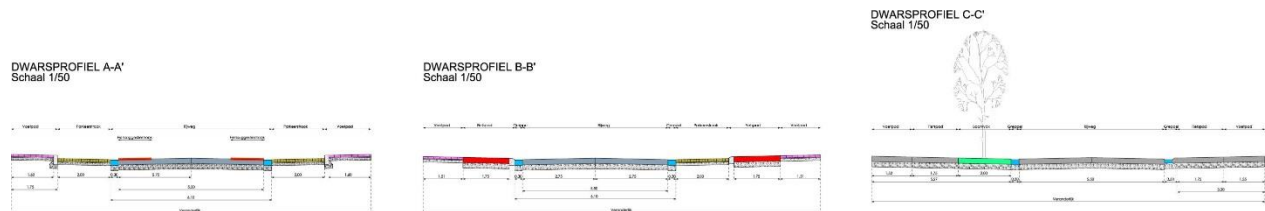
Figuur 5: Ontwerpplan voor de uitbreiding kaaimuur

Het onderzoeksterrein ligt in Sint-Jozef, een wijk van Brugge. Het projectgebied ligt tussen Fort Lapin (deel van de buitenvesten) en de aansluiting tussen de Jules van Praetstraat en de Brugse Steenweg. Het perceel is groter dan 3.000 m² en de effectieve ingreep in de bodem is groter dan 1.000 m² waardoor de drempelwaarden opgenomen in het Onroerenderfgoeddecreet overschreden worden. Het gewestplan beschouwt het projectgebied als 'woongebieden' (0100). Het projectgebied bevindt zich niet in een vastgestelde archeologische zone, een gebied waar geen archeologie verwacht wordt of een beschermde archeologische site. Op deze basis wordt een archeologienota zonder ingreep in de bodem opgesteld.

De heraangelegde fundering bevindt zich grotendeels binnen de bestaande bestrating. De bodemingreep ter hoogte van de wegenissen is maximum 50 cm.

Figuur 6: Dwarsdoorsnede van de bestaande kaimuur

Figuur 7: Het onderzoeksgebied op het gewestplan (AGIV)

3 Onderzoeksopdracht

3.1 Vraagstelling

De voornaamste vraagstelling bij de heraanleg van de wegenissen: bestaat de kans dat de geplande bodemingreep archeologisch erfgoed beschadigt. Met andere woorden: is een archeologische opvolging (om dit erfgoed in kaart te brengen) noodzakelijk.

Volgende onderzoeksvragen staan hierbij centraal:

- Welke aanwijzingen bieden historische bronnen over het aanwezige archeologische erfgoed
- Wat is de landschapsgeschiedenis van het terrein
- Wat is de impact van de geplande werken op het mogelijk aanwezige archeologisch erfgoed

3.2 Werkwijze

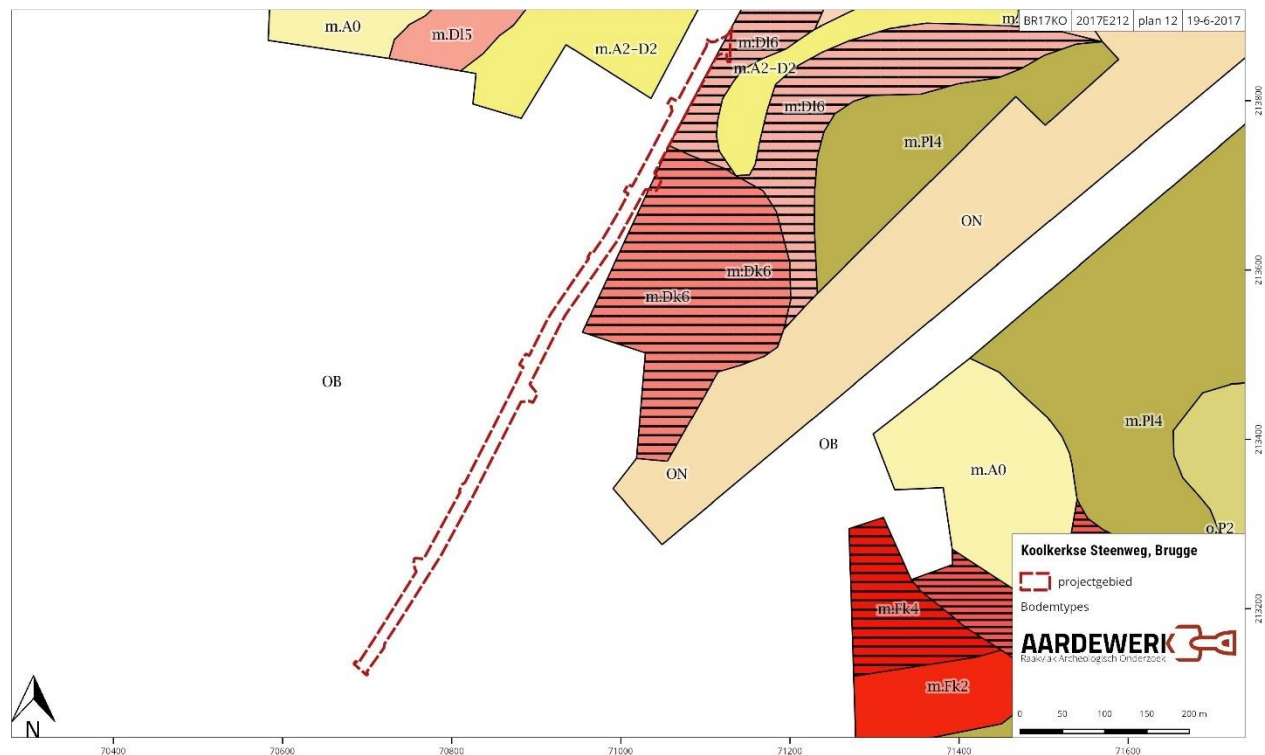
Het bureauonderzoek in zones die gekenmerkt worden door een hoge densiteit aan bebouwing in het verleden heeft als bijkomend doel de evolutie van de historische bebouwing te kennen. Daarvoor wordt bijzondere aandacht besteed aan het onderzoek van archieven en eventueel eerder uitgevoerd onderzoek naar de historische bebouwing. De aard van de werken is afgewogen tegenover de beschikbare kennis van het projectgebied op archeologisch, historisch en landschappelijk vlak.

Het kaartmateriaal wordt aangemaakt in een GIS-omgeving (Quantum GIS) en de lijsten zijn verwerkt met het Microsoft Office pakket. Het projectgebied wordt geprojecteerd ten opzichte van verschillende kaartlagen. De aard- en bodemkundige gegevens zijn geraadpleegd via de Databank

Ondergrond Vlaanderen (DOV). Historische kaarten zijn opgezocht via geopunt.be. Op basis van de Centraal Archeologische Inventaris (CAI) wordt het archeologisch kader geschetst.

De onderzoeksstrategie wijkt niet af van de Code Goede Praktijk.

Het plangebied is momenteel verhard. Landschappelijke boringen of een veldprospectie zijn niet mogelijk.

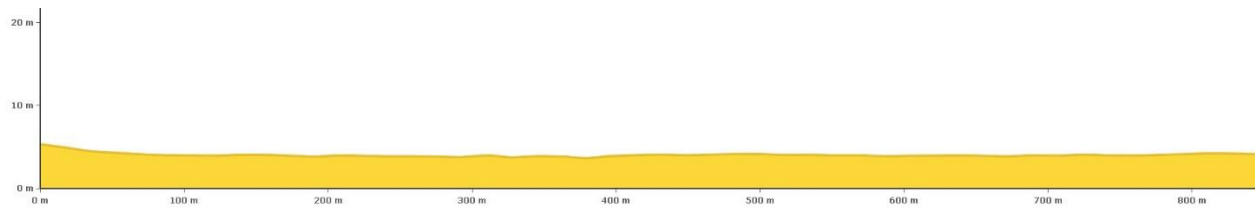
Figuur 8: Het onderzoeksgebied op de bodemkaart (DOV)

4 Assessmentrapport

4.1 Bodemkundige situering

Het onderzoeksterrein ligt zo goed als volledig binnen de bestaande Koolkerkse Steenweg. Door verschillende historische ingrepen is de landschappelijke informatie is zeer beperkt. Het onderzoeksterrein behoort tot de oostelijke kustpolders, net ten noorden van de grens met de zandstreek. Dit betreft relatief jonge bodems gevormd in de laatste 2000 jaar. De bodemkaart classificeert het grootste deel van projectgebied als 'antropogeen' (OB). Twee kleine gedeeltes bestaan uit 'overdekte kreekruiggronden - slibhoudend zand' (m.d16) en 'overdekte kreekruiggronden - klei' (m.Dk6).

De hoogte van het projectgebied varieert tussen 3,8 en 5,4 m TAW.

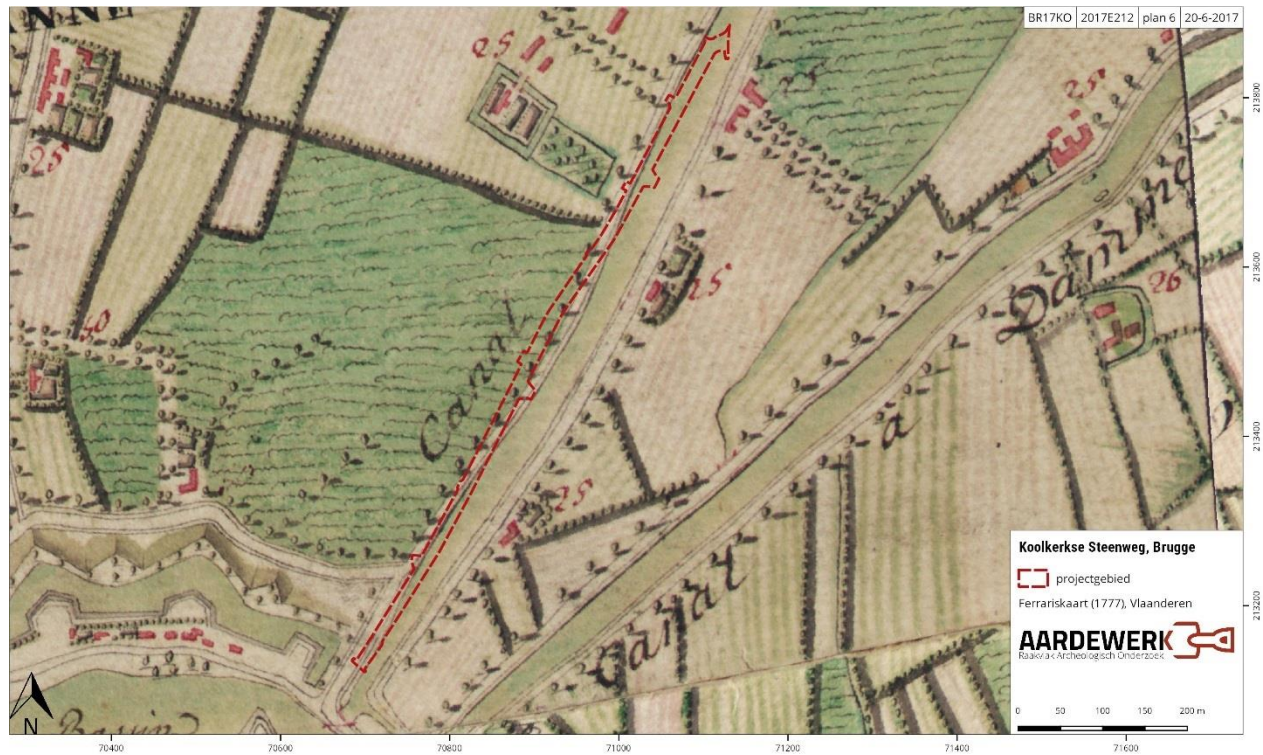
Figuur 9: Hoogteprofiel ter hoogte van het projectgebied (geopunt.be)

4.2 Historische situering van de streek

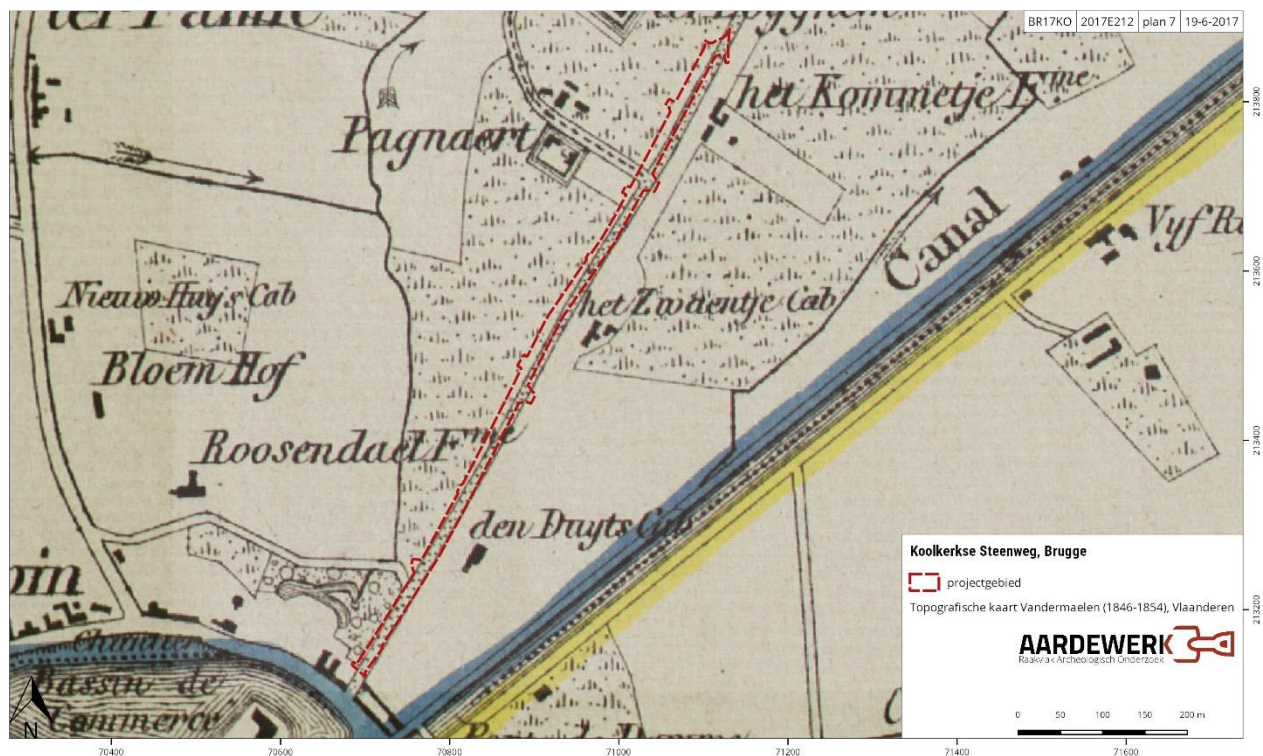
Het projectgebied ligt ten noorden van de stadskern van Brugge en ten noordoosten van de 17^e eeuwse handelskom, zoals zichtbaar op de **Kabinetskaart der Oostenrijkse Nederlanden**, opgemaakt door de graaf van Ferraris (1770-1778). Op deze kaart is het verloop van het "Oude Zwin" afgebeeld, een kanaal gegraven rond 1290 dat uitmondt in de monding van het Zwin. In 1564 wordt in de bedding een nieuw kanaal, de "Sluysse Vaart" of "Proostse Vaart" uitgegraven. Na het dempen rond 1800 wordt in 1845-1846 op de westelijke dijk een steenweg met barrièrerecht aangelegd, de huidige Koolkerkse Steenweg. Het projectgebied ligt binnen een gesloten landschap van met hagen omzoomde akkers en weides. In het gebied liggen verschillende sites met walgracht. Op de kaart van Vandermaelen (1846-1854) is de vaart gedempt. Het landschap is weinig veranderd sinds de Kabinetskaart. Op de **Atlas der buurten** (1841) en de **kadasterkaart van Popp** (1842-1879) is de situatie onveranderd. Op de kaart van het Ministerie voor Openbare Werken en Wederopbouw (1950-1970) is het de omgeving van de Koolkerkse Steenweg zo goed als volledig volgebouwd.

De Koolkerkse Steenweg behoudt lange tijd haar landelijk karakter met enkele oude hoeves en herbergen. Aan de oostkant van de vroegere vaart lagen onder meer de herbergen "Den Duits" met vroegste vermelding in 1665, "Het Zwaentje" en "Het Kommetje" beide reeds vermeld in 1609. Aan de westkant achter de voormalige dijk lag het kasteel met hoeve "Den Hangele", een leengoed uit de 13^e eeuw. Vanaf 1900 en vooral vanaf de aanleg van de parochie Sint-Jozef gaan de meeste historische sites verloren. De boerderij op huisnummer 199 is een restant van het in oorsprong 13^e eeuws leengoed "Ter Looghem".

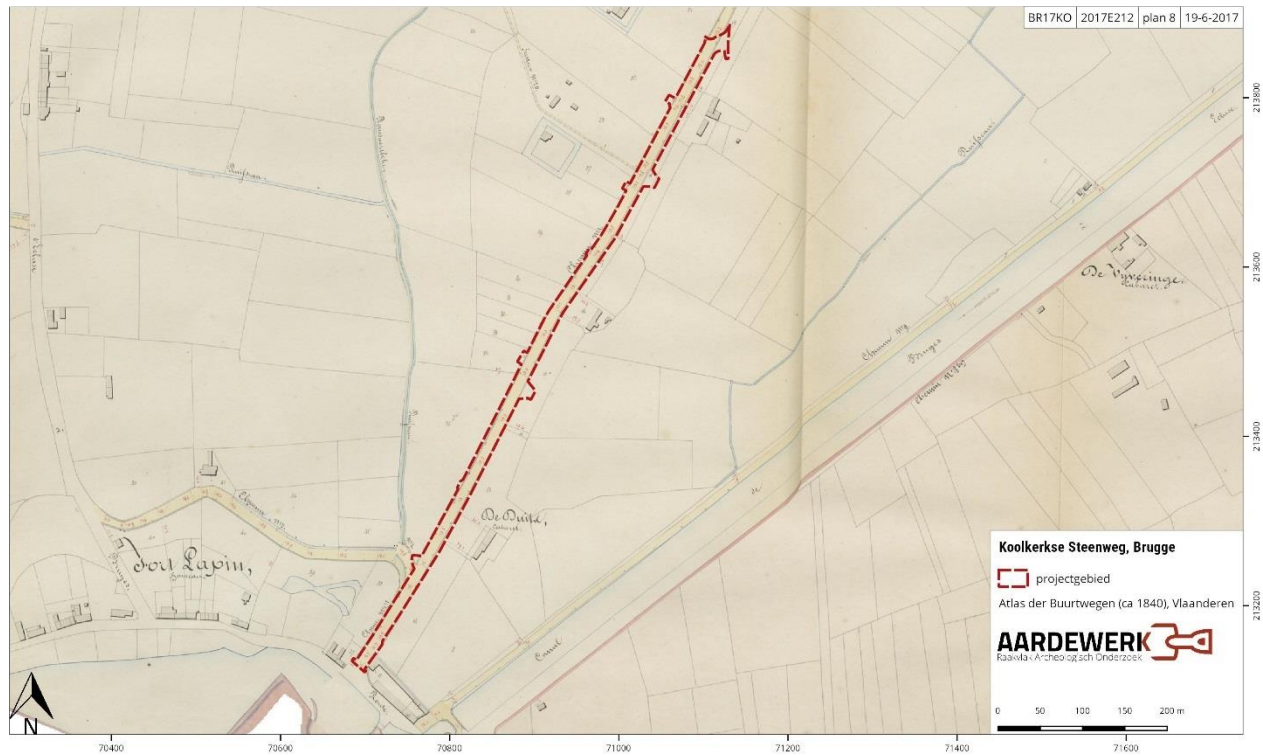
In de 19^e eeuw is de straat rijk aan herbergen, bijna allemaal vervangen in de loop van de jaren 1920-1930, door nieuwbouw, soms met behoud van de vroegere herbergactiviteit. De Koolkerkse Steenweg ligt in Sint-Jozef: een planmatig aangelegde wijk, die voornamelijk ontstaat in het begin van de 20^e eeuw. Stad Brugge verwerft de grond in 1899 voor de realisatie van de nieuwe haven en een nieuwe woonwijk voor voornamelijk (haven)arbeiders.

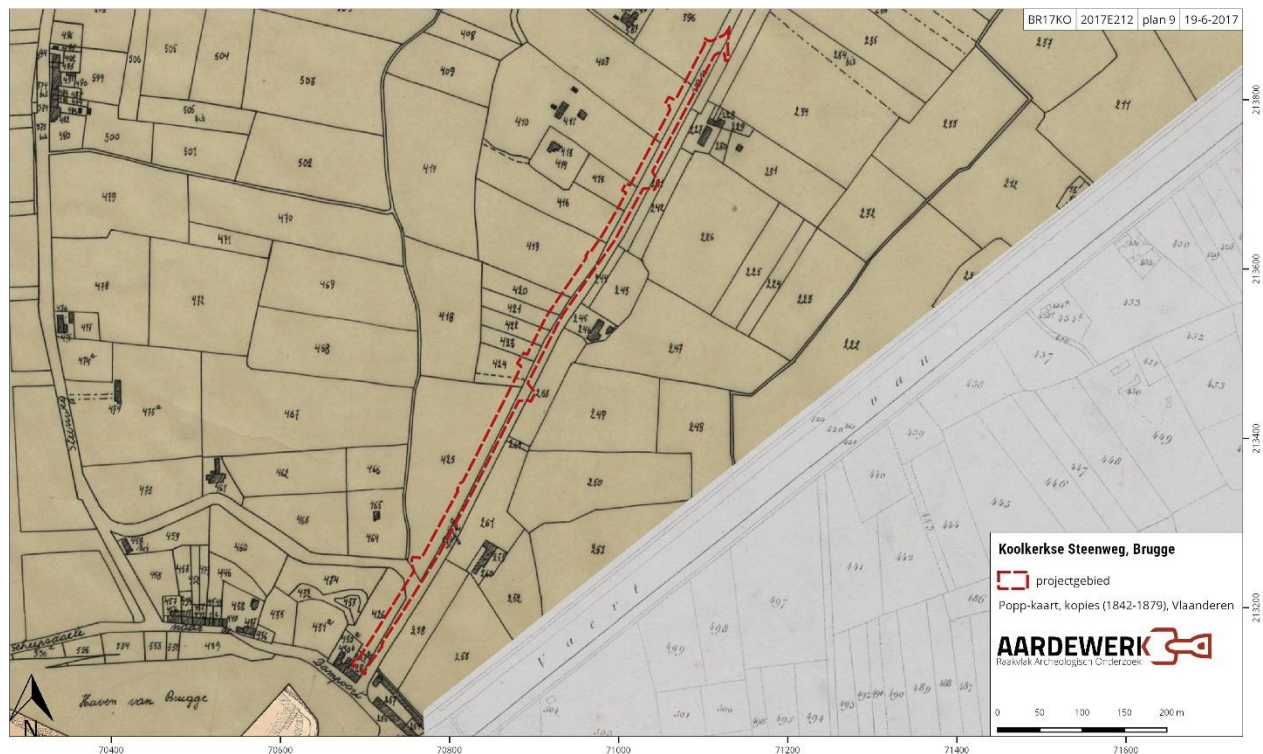
Figuur 10: Het projectgebied op de Kabinetskaart der Oostenrijkse Nederlanden, opgemaakt door de graaf van Ferraris (1770-1778) (AGIV)

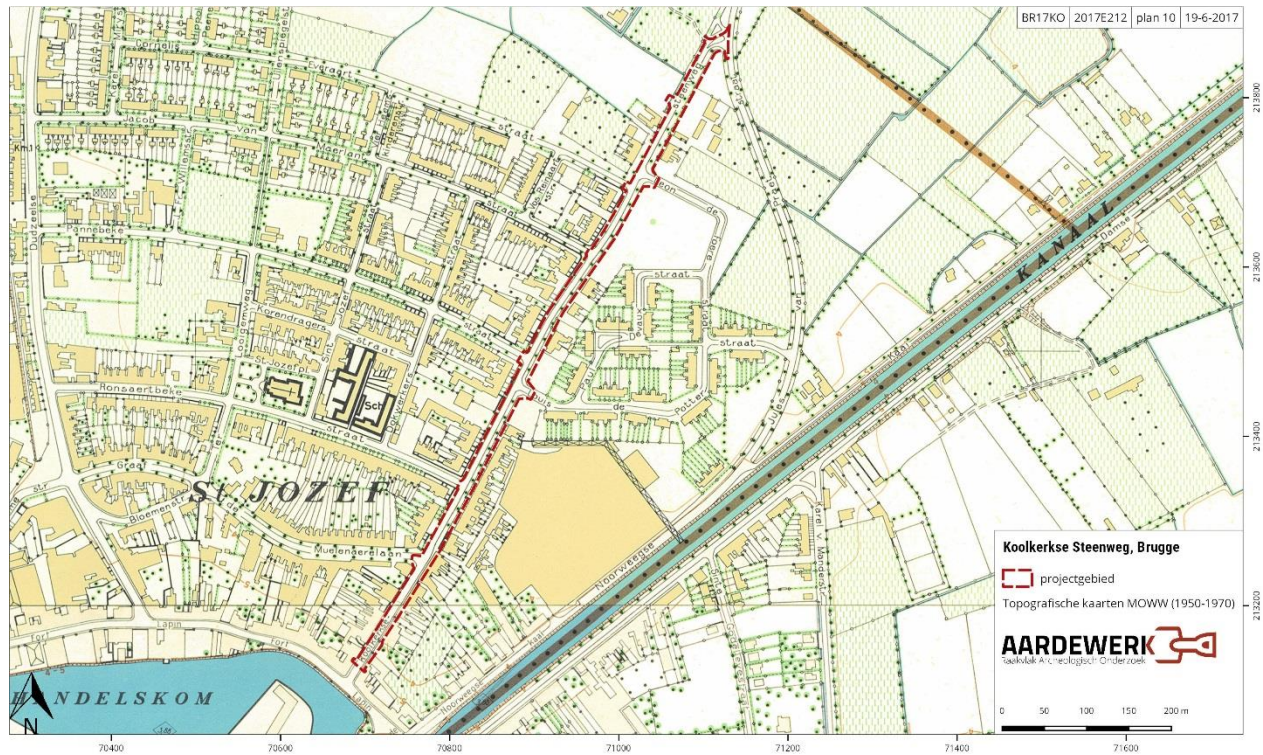
Figuur 11: Het projectgebied op kaart van Vandermaelen (1846-1854) (AGIV)

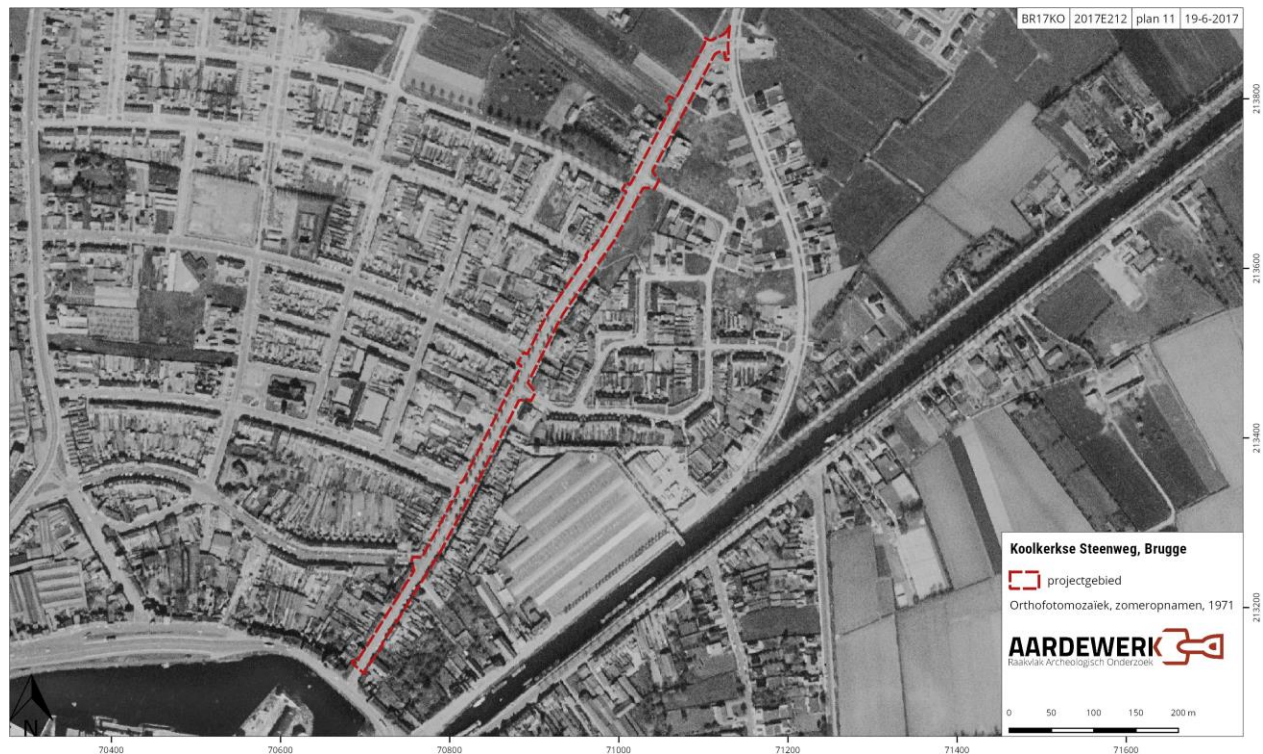
Figuur 12: Het projectgebied op Atlas der Buurtwegen (1840) (AGIV)

Figuur 13: Het projectgebied op de kaart van Popp (1842-1879) (AGIV)

Figuur 14: Het projectgebied op de kaart van het Ministerie voor Openbare Werken en Wederopbouw (1950-1970) (AGIV)

Figuur 15: Het onderzoeksgebied op de orthofoto uit 1971 (AGIV)

4.3 Archeologische voorkennis

In het projectgebied is nog geen archeologisch onderzoek uitgevoerd. De historische ingrepen op het terrein zijn zeer verregaand: het terrein is zo goed als volledig verhard. De **Centrale Archeologische Inventaris** (CAI) vermeldt 8 locaties in de onmiddellijke omgeving van het onderzoeksterrein. Ten westen ligt de archeologische site Fort Lapin (ID: 300456). Tijdens werkzaamheden en opgravingen in de 19e eeuw en de jaren '60 van de 20e eeuw is hier een haven uit de ijzertijd en de Romeinse periode opgegraven. De meest opmerkelijke vondst is een Romeinse boot die zowel op rivieren als de zee kan varen. Via een getijdengeul kon deze boot tussen de zee en de Romeinse nederzetting langs het Fort Lapin varen. Langs de Koolkerkse Steenweg liggen verschillende verdwenen sites: het Oude Zwin (ID: 70457), de 13e eeuwse 'Jan Puypenbrug', de herbergen 'Den Duits' (ID: 300454) en 'Het Zwaentje' (ID: 300342), een sluis (ID: 300224), de terp en site met walgracht 'Den Hangele' (ID: 300226) en het kasteel 'Ter Loyghem' (ID: 300361).

Figuur 16: Het projectgebied ten opzichte van het Gebied Geen Archeologie (AGIV en CAI)

Ten oosten van de Koolkerkse Steenweg, langs de Noorweegse Kaai, is in 2011 een proefonderzoek uitgevoerd door Rakavlak (Mikkelsen, 2011). Tijdens het onderzoek worden geen relevante archeologische vondsten aangetroffen. Er wordt dan ook geen verder archeologisch onderzoek aangeraden. Wel levert het onderzoek interessante bodemkundige gegevens op. Hiervoor is echter geen verder onderzoek nodig wat betreft de geologische en bodemkundige opbouw.

5 Besluit

De Koolkerkse Steenweg ligt in Sint-Jozef: een planmatig aangelegde wijk, die voornamelijk ontstaat in het begin van de 20e eeuw. Op basis van het bureauonderzoek is duidelijk dat geen archeologisch erfgoed bedreigd wordt. Het tracé van de geplande werken ligt grotendeels binnen de bestaande weg. De werken betekenen een ondiepe verstoring van de bodem (maximum 0,5 m). De geplande riolering ligt op de plaats van de bestaande riolering. Op geen enkele historische kaart staat bewoning afgebeeld ter hoogte van het onderzoeksgebied. Archeologisch onderzoek in de directe nabijheid van het projectgebied levert geen archeologische sporen op.

Deel 2: Algemeen besluit

6 Synthese

Aan de hand van de onderzoeksvragen kan een synthese gemaakt worden van de relatie tussen het projectgebied, het archeologische kader en de geplande bodemingreep.

Welke aanwijzingen bieden historische bronnen over het aanwezige archeologische erfgoed

Op basis van het historisch onderzoek en de archeologische voorkennis bestaat geen kans op aantasting van begraven archeologisch erfgoed. Het tracé ligt grotendeels binnen de bestaande weg.

Op geen enkele historische kaart staat bewoning afgebeeld in de omgeving van het projectgebied. Archeologisch onderzoek in de directe nabijheid van het projectgebied levert geen archeologische sporen op.

Wat is de landschapsgeschiedenis van het terrein

Het terrein ligt in de oostelijke kustpolders. De moederbodem bestaat uit mariene sedimenten. Informatie over de landschapsgeschiedenis van het terrein ontbreekt.

Wat is de impact van de geplande werken op het mogelijk aanwezige archeologisch erfgoed

De kans op aantasting van archeologisch erfgoed op het projectgebied is zeer laag. Het mogelijk aanwezige archeologische erfgoed is sterk verstoord door de aanleg van de wegenissen. Door de beperkte diepte van de werken (0,5 m) wordt de oorspronkelijke oppervlakte van de mariene sedimenten niet geraakt.

7 Afweging noodzaak verder onderzoek

Op basis van het bureauonderzoek is voldoende informatie verzameld over het projectgebied. Deze informatie wijst de op de afwezigheid van archeologisch erfgoed. De impact van de geplande bouwwerken is nihil. Vervolgonderzoek met andere onderzoeksmethodes biedt geen kans op kennisvermeerdering en is dus niet wenselijk.

7.1 Samenvatting gericht op een gespecialiseerd publiek

Stad Brugge plant de heraanleg van de fietspaden, wegaansluitingen, riolering en rijweg van de Koolkerkse Steenweg in Brugge. De oppervlakte van de geplande werken 1,429 ha. Om de mogelijke aantasting van het bodemarchief op deze terreinen in te schatten werkt Stad Brugge samen met AardeWerk, Raakvlak Archeologisch Onderzoek. Doel van de opdracht is het waarderen van het terrein aan de hand van een bureauonderzoek. Dit onderzoek resulteert in een archeologienota. Op basis van de verstoringsgeschiedenis en de bescheiden bodemingreep wordt een nota met beperkte samenstelling geschreven.

De Koolkerkse Steenweg ligt in Sint-Jozef: een planmatig aangelegde wijk, die voornamelijk ontstaat in het begin van de 20e eeuw. Op basis van het bureauonderzoek is duidelijk dat geen archeologisch erfgoed bedreigd wordt. Het tracé van de geplande werken ligt grotendeels binnen de bestaande weg. De werken betekenen een ondiepe verstoring van de bodem (maximum 0,5 m). De geplande riolering ligt op de plaats van de bestaande riolering. Op geen enkele historische kaart staat bewoning afgebeeld ter hoogte van het onderzoeksgebied. Archeologisch onderzoek in de directe nabijheid van het projectgebied levert geen archeologische sporen op.

7.2 Samenvatting gericht op een niet-gespecialiseerd publiek

Stad Brugge plant de heraanleg van de fietspaden, wegaansluitingen, riolering en rijweg van de Koolkerkse Steenweg in Brugge. De oppervlakte van de geplande werken 1,429 ha. Om de mogelijke aantasting van het bodemarchief op deze terreinen in te schatten werkt Stad Brugge samen met AardeWerk, Raakvlak Archeologisch Onderzoek. Doel van de opdracht is het waarderen van het terrein aan de hand van een bureauonderzoek. Dit onderzoek resulteert in een archeologienota. Op basis van de verstoringsgeschiedenis en de bescheiden bodemingreep wordt een nota met beperkte samenstelling geschreven.

Uit een onderzoek van historische kaarten en voorafgaand archeologisch onderzoek blijkt dat geen archeologische sites bedreigd zijn. Dit leidt tot de conclusie dat vervolgonderzoek niet noodzakelijk is.

8 Bibliografie

Bodemverkenner: <https://www.dov.vlaanderen.be/portaal/?module=public-bodemverkenner#ModulePage>

Cadgisweb: http://ccff02.minfin.fgov.be/cadgisweb/?local=nl_BE

Centrale Archeologische Inventaris: <https://cai.onroerenderfgoed.be/>

Geopunt: <http://www.geopunt.be/kaart>

GISWest – Topografische kaarten: <http://www.giswest.be/topografische-kaarten-ngi>

MIKKELSEN Jari Hinsch en HUYGHE Jan, 2011: *Archeologisch-pedologisch vooronderzoek aan de Noorweegse Kaai – Christine D'Haenstraat te Brugge*, 23p

9 Bijlagen

BR17KO/2017F212 bodemtypes		
code	serie	verklaring
m.D16	Overdekte kreekruggronden	De overdekte kreekruggronden (serie D) nemen slechts een klein gedeelte van het Middelland in. Hun bodemprofiel verlicht min of meer geleidelijk van boven naar onder. Er komen ook gronden voor die geheel uit lichte klei zijn opgebouwd. De overdekte kreekruggronden zijn geheel kalkhoudend; de bovenste horizonten zijn nochtans in sterke mate ontkalkt. De overdekte kreekruggronden met storende laag op geringe diepte kunnen een meer belangrijke oppervlakte innemen. De bodemprofielen bestaan er uit klei en soms lichte klei op 30 tot 40 cm diepte, rustend op zwaardere Duinkerken II-klei, die overgaat tot lichter materiaal op minder dan 100 cm diepte. Ten gevolge van het voorkomen van de weinig doorlatende laag op geringe diepte hebben ze een gestoorde waterhuishouding en zijn daardoor oppervlakkig nogal nat. De structuur van de bovengrond is nogal labiel, zodat na voldoende regenneerslag de onbedekte bovengrond kan dichtslempen (blekgronden). De gronden van de serie D worden overwegend als bouwland uitgebaat. Ze vormen meestal lange stroken en liggen op gemiddeld 4 m hoogte.
m.Dk6	Overdekte kreekruggronden	De overdekte kreekruggronden (serie D) nemen slechts een klein gedeelte van het Middelland in. Hun bodemprofiel verlicht min of meer geleidelijk van boven naar onder. Er komen ook gronden voor die geheel uit lichte klei zijn opgebouwd. De overdekte kreekruggronden zijn geheel kalkhoudend; de bovenste horizonten zijn nochtans in sterke mate ontkalkt. De overdekte kreekruggronden met storende laag op geringe diepte kunnen een meer belangrijke oppervlakte innemen. De bodemprofielen bestaan er uit klei en soms lichte klei op 30 tot 40 cm diepte, rustend op zwaardere Duinkerken II-klei, die overgaat tot lichter materiaal op minder dan 100 cm diepte. Ten gevolge van het voorkomen van de weinig doorlatende laag op geringe diepte hebben ze een gestoorde waterhuishouding en zijn daardoor oppervlakkig nogal nat. De structuur van de bovengrond is nogal labiel, zodat na voldoende regenneerslag de onbedekte bovengrond kan dichtslempen (blekgronden). De gronden van de serie D worden overwegend als bouwland uitgebaat. Ze vormen meestal lange stroken en liggen op gemiddeld 4 m hoogte.
OB	antropogeen	Soms wordt het bodemprofiel door het ingrijpen van de mens gewijzigd of vernietigd (kunstmatige gronden). De bodems in de bebouwde zone (OB) zijn daar een voorbeeld van.

Bijlage 1: Lijst met voorkomende bodemtypes

BR17KO/2017E212 plannenlijst					
ID	type	onderwerp	bron	aanmaak	datum
plan 1	situering projectgebied	GRB-basiskaart	AGIV	digitaal	19/06/2017
plan 2	situering projectgebied	GRB-basiskaart (uitgezoomd)	AGIV	digitaal	19/06/2017
plan 3	situering projectgebied	orthofoto 16	AGIV	digitaal	20/06/2017
plan 4	situering projectgebied	topografische kaart	AGIV	digitaal	20/06/2017
plan 5	situering projectgebied	gewestplan	AGIV	digitaal	20/06/2017
plan 6	historische kaart	Kabinetskaart van Ferraris	AGIV	digitaal	20/06/2017
plan 7	historische kaart	Vandermaelen	AGIV	digitaal	20/06/2017
plan 8	historische kaart	Atlas der Buurtwegen	AGIV	digitaal	20/06/2017
plan 9	historische kaart	Popp	AGIV	digitaal	20/06/2017
plan 10	situering projectgebied	MOWW	DOV	digitaal	20/06/2017
plan 11	situering projectgebied	orthofoto 1971	DOV	digitaal	20/06/2017
plan 12	landschappelijke kaart	bodemkaart	DOV	digitaal	20/06/2017
plan 13	landschappelijke kaart	centraal archeologische inventaris	CAI en AGIV	digitaal	20/06/2017

Bijlage 2: Plannenlijst